

Pedagogická komunikace – pracovní list. č. 3: Otázka a odpověď v pedagogické komunikaci

Diskutujte ve skupině: Kdo může klást otázky a komu? Zamyslete se nad účelem otázky a její podobou.

Kdo:	Komu:	Za jakým účelem:
------	-------	------------------

Nelešovská (2005, s.43): „Základ verbální komunikace je kladení otázek učitelem a odpovídání žáka“.

Karlík, Nekula, Rusínová (1995, s. 588): „Otázka je výrok, který zachycuje neznámé prvky nějaké situace nebo úlohy, vyžadující si vysvětlení. Jejím záměrem je získat informaci o světě, kterou mluvčí v okamžiku promluvy postrádá nebo potřebuje“

Cotton (2001, s. 1): „Otázka je jakákoli věta, která má tázací podobu nebo funkci.“

V běžném hovoru se otázka obvykle vyjadřuje **tázací větou** - klademe ji proto, že neznáme odpověď – hledáme informaci - odpověď = požadovaná informace.

Ve škole **učitel klade otázku** proto, aby zjistil, zda **žák zná odpověď** (ověřuje žákovy vědomosti, dovednosti, postoje...). Nemusí to být **tázací věta** – jde o komunikační záměr:

Oznamovací věta: Budeme řešit první rovnici, Petře.

Rozkazovací věta: Řekněte své názory na tuto knihu.

Uzavřená otázka - 1 správná odpověď, kterou učitel dopředu zná (Určete podmět ve větě... Jaká je hodnota konstanty..., Kdy probíhala bitva...)

Otevřená otázka - není jednoznačně dopředu daná odpověď - dává prostor k vyjádření, různá míra „otevřenosti“ – nejvíce otevřené např. na názor – Jaký je Váš názor na knihu... méně, když vybírá z více možností – Uveď příklad lichokopytníka (můžeme zúžit - který byl domestikován?)

(Polouzavřená otázka – někteří autoři používají i tuto kategorii)

Domácí úkol: napište nejvýznamnější výhody a nevýhody otevřené a uzavřené otázky – 2. strana PL

Uzavřená otázka: Výhody: Pro žáka Pro učitele Nevýhody: Pro žáka Pro učitele	Otevřená otázka: Výhody: Pro žáka Pro učitele Nevýhody: Pro žáka Pro učitele
---	---

Kladené otázky nebo příkazy by měly splňovat požadavky:

- **přiměřenost** – věku, schopnostem -žák musí být schopen odpovědět (ani příliš lehká - ani příliš obtížná);
- **srozumitelnost** - žák musí otázce rozumět, jasná a stručná formulace - ne složitá souvětí;
- **jednoznačnost** - otázka by neměla vyvolávat další otázky, aby byla pochopena a mohla být zodpovězena - nepoužívat mnohoznačné výrazy; nepoužívat záporny;
- **jednoduchost** - otázka nesmí mít více částí –podotázek;
- **nesugestivnost** - nesmí předem vnucovat určitou odpověď;
- **věcná správnost a přesnost** - správná terminologie, přesná pojmenování věcí a jevů = příklad pro žáky, jak se vyjadřovat.

Typologie otázek

(1) podle náročnosti zodpovězení:

(a) podle úrovně kognitivních procesů (upravená Bloomova taxonomie) je reprezentována slovesem:

(1) zapamatovat (2) porozumět (3) aplikovat (4) analyzovat (5) hodnotit (6) tvořit

Otázky nižší kognitivní náročnosti – vybavení faktu – úroveň (1) – odpověď je reprodukce

Otázky vyšší kognitivní náročnosti – úroveň minimálně (2) – čím výše, tím náročnější, odpověď není reprodukce – je **produktivní**

(b) obdobné dělení z hlediska náročnosti (Valenta, 2008):

- **reproduktivně paměťové** - reprodukce fakt a pojmů;
- **reproduktivně poznávací** - reprodukce vztahů;
- **produktivně poznávací** - využití poznatků při řešení problémů).

Poslech hodiny z webu: Jaký typ otázek používala vyučující?

Odpověď:

Domácí úkol: Vytvořte ukázkou otázky ze svého oboru:

Uzavřená otázka nižší kognitivní úrovně:

Otevřená otázka nižší kognitivní úrovně:

Uzavřená otázka vyšší kognitivní úrovně:

Otevřená otázka vyšší kognitivní úrovně:

Další klasifikace otázek: **uzavřené (zjišťovací, objasňující) a otevřené (doplňovací, průzkumné)**

Druhy otázek dle způsobu, jakým se vztahují k příjemcům (Bilinski, 2011):

- **řečnické otázky** – neočekává se odpověď, jen se zdůrazňuje sdělení - např. protože odpověď je jasná: „*Kde jsme byli minulý týden na exkurzi?*“
- **protiotázky** – řečník reaguje na otázku také otázkou -je-li otázka nejasně formulovaná -příliš nespecifická - zjišťuje se protiotázkou, oč přesně jde: „*Urči podměť*“ - „*V které větě?*“
- **ricochetovské (ricochet =odrazit „přehozená“) otázky** – řečník položí otázku, která byla původně určena jemu, celému publiku (třídě) – např. je-li otázka zajímavá pro všechny, když chce slyšet různá stanoviska či více názorů apod.:

Otázky podle typu řízení vztahu žák – učivo:

- vztahující se bezprostředně k učivu: „*Kdo je autorem románu....?*“
- vztahující se k řízení učební situace - „*Co navrhuje?*“, *Stihnete to?*“
- objasňující, zpřesňující: „*Zopakujte to jinými slovy?*“
- zpochybňující: „*Není jiná alternativa?*“; *Jste si jistý, že je rovnice správně upravena?*“
- rozhodovací: „*Je to a, nebo b?*“; „*Použijete k oddělení složek ve směsi filtraci nebo destilaci?*“
- návodné – sugestivní: „*A mohlo by být správně c?*“ „*Proč jste nevyužili k výpočtu vztah ...?*“.
- vztahující se k reflexi: „*Vysvětli, proč jsi zvolil tento postup.*“

Formy ústní zkoušky:

(1) Otázky pokládá učitel žákovi sedícímu v lavici, ten je k odpovídání vyzván nebo se sám přihlásí.

(2) Otázky kladou spolužáci - např. vylosování, vybraní zkoušeným žákem, přihlásí se.

(3) Otázku si vybírá žák sám.

(4) Otázky klade učitel celé třídě, žáci soutěží kdo dříve a správně odpoví po přihlášení.

(5) Všichni žáci stojí v lavicích a postupně odpovídají na otázky učitele (losované či spolužáka).

Neúspěšný žák si sedne a jde nové kolo až do vítěze, který zůstane sám stát.

(6) Žáci diskutují na učitelem zvolené téma (řídí učitel), sledujeme kladení otázek a odpovědi (četnost, kvalita).